

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie budowania koalicji społeczeństwa obywatelskiego i władz szczebla niższego niż krajowy w celu wywiązania się ze zobowiązań podjętych w porozumieniu paryskim

(opinia z inicjatywy własnej)

(2016/C 389/03)

Sprawozdawca: Lutz RIBBE

Współsprawozdawca: Isabel CAÑO AGUILAR

Dnia 21 stycznia 2016 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

budowania koalicji społeczeństwa obywatelskiego i władz szczebla niższego niż krajowy w celu wywiązania się ze zobowiązań podjętych w porozumieniu paryskim

(opinia z inicjatywy własnej).

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię w dniu 30 czerwca 2016 r.

Na 518. sesji plenarnej w dniach 13–14 lipca 2016 r. (posiedzenie z dnia 14 lipca 2016 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął 183 głosami (1 osoba wstrzymało się od głosu) następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje decyzje COP 21 w Paryżu i ocenia je jako ważny punkt zwrotny dla skutecznej walki ze zmianą klimatu.

1.2. Jednak są dwa poważne problemy – po pierwsze, zaplanowane, ustalone na szczeblu krajowym wkłady (INDC) w redukcję emisji, przedłożone przez poszczególne państwa członkowskie nie zgadzają się z wynikami z Paryża, po drugie zaś, za mało uwagi poświęcono znaczeniu społeczeństwa obywatelskiego, choć w tym względzie widać pewne małe zmiany na lepsze.

1.3. Obecnie podmioty społeczeństwa obywatelskiego, gdy chcą rozpocząć i realizować działania związane z ochroną klimatu, napotykają znaczne przeszkody. Wynika to głównie z tego, że w decyzjach politycznych nie dostrzega się, jak ogromny jest potencjał społeczeństwa obywatelskiego w zakresie ochrony klimatu. Decydenci polityczni za mało interesują się tym, jakie strategie w dziedzinie klimatu chcą wdrażać podmioty społeczeństwa obywatelskiego, jakie są ich potrzeby i jakiego wsparcia potrzebują. Bywa, że same regulacje wręcz systemowo uniemożliwiają działania społeczeństwa obywatelskiego na rzecz klimatu.

1.4. W efekcie podmioty społeczeństwa obywatelskiego często nie mają dość swobody działania, by oddolnie realizować swe plany w zakresie łagodzenia zmiany klimatu. Wynika to również z tego, że nie mogą sfinansować swoich przedsięwzięć, choć w zasadzie powinny mieć dostęp do wystarczających środków inwestycyjnych.

1.5. Dlatego EKES proponuje koalicję łączącą politykę, administrację i społeczeństwo obywatelskie – jako bezpośrednią odpowiedź na decyzje podjęte w Paryżu. Zadaniem tej koalicji musi być zminimalizowanie przeszkód dla działań podejmowanych przez społeczeństwo obywatelskie na rzecz łagodzenia zmiany klimatu poprzez:

- propagowanie oddolnego przeciwdziałania zmianie klimatu oraz powrócenia do zasady „myśl globalnie, działaj lokalnie”,
- objęcie szerokiego spektrum ewentualnych strategii w zakresie łagodzenia zmiany klimatu, wychodzących od społeczeństwa obywatelskiego, mając na uwadze różnorodność i zróżnicowanie jego podmiotów,
- rozwinięcie wielopoziomowego sprawowania rządów, które ułatwia – a nie utrudnia – społeczeństwu obywatelskiemu łagodzenie zmiany klimatu.

1.6. Działania koalicji muszą być prowadzone na różnych szczeblach polityki. Zasadniczo celem jest wdrożenie pięciu zadań:

- 1) lepszego zrozumienia, jakie strategie łagodzenia zmiany klimatu chcą i mogą oraz ewentualnie powinny realizować podmioty społeczeństwa obywatelskiego, i to przede wszystkim na szczeblu lokalnym i regionalnym;
- 2) wskazania i przewyższenia przeszkód strukturalnych;
- 3) nagłaśniania w skali europejskiej przykładów udanych rozwiązań;
- 4) określenia warunków i czynników powodzenia, przede wszystkim na szczeblu krajowym;
- 5) opracowania ram politycznych dla pomyślnego łagodzenia zmiany klimatu na wszystkich poziomach społeczeństwa obywatelskiego.

1.7. Aby zrealizować te pięć zadań, potrzeba zorganizowanego, a jednocześnie otwartego dialogu w ramach koalicji, która w tym kontekście musi służyć jako forum dyskusji. Stąd ważne jest, by uczestnicy odzwierciedlali różnorodność społeczeństwa i umieli budować kulturę otwartości, kreatywności i współdziałania. Forum dyskusji ma zadbać o to, by tworzone ramy polityczne faktycznie wspierały działania społeczeństwa obywatelskiego na rzecz łagodzenia zmiany klimatu.

1.8. Aby koalicja wypełniała swoje zadania, potrzeba wsparcia administracyjnego, dzięki któremu:

- zostanie włączonych jak najwięcej podmiotów społeczeństwa obywatelskiego,
- możliwe będzie regularne poszukiwanie oraz analizowanie udanych bądź chybionych rozwiązań wśród planowanych i już realizowanych przedsięwzięć społeczeństwa obywatelskiego oraz opisywanie w oparciu o nie prototypowych modeli działania dla danego rodzaju podmiotów, a także
- zostaną opracowane i utworzone kanały upowszechniania tych prototypów na skalę europejską.

1.9. Dzięki tej koalicji polityki i społeczeństwa obywatelskiego zostanie osiągnięty kolejny cel, popierany przez EKES, a mianowicie konieczność przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji w środowisku pracy, zmierzającej ku zrównoważonemu rozwojowi, ze strukturalnym udziałem związków zawodowych i stowarzyszeń pracodawców.

2. Kontekst opinii

2.1. Wyniki konferencji COP 21 w Paryżu stanowią ważny punkt zwrotny w negocjacjach w sprawie przeciwdziałania zmianie klimatu, ponieważ jest to pierwsze wiążące na szczeblu międzynarodowym porozumienie, w którym wszystkie umawiające się państwa bez wyjątku zobowiązują się do aktywnego zwalczania zmian klimatu uznawanych za groźne.

2.2. Wspólnota światowa zobowiązała się razem, że ograniczy globalne ocieplenie do poziomu poniżej 2 °C, a w miarę możliwości nawet do 1,5 °C.

2.3. Porozumienie to zawiera ponadto ważną konkretną instrukcję, nakazującą osiągnięcie neutralności pod względem emisji gazów cieplarnianych w drugiej połowie wieku.

2.4. EKES przyjął z zadowoleniem te wyniki ⁽¹⁾, dostrzega jednak również dwa znaczne problemy:

2.4.1. Po pierwsze, przedstawione przez państwa członkowskie krajowe cele redukcji (zaplanowane, ustalone na szczeblu krajowym wkłady – INDC) nie korelują z wynikami konferencji COP: ich realizacja bynajmniej nie ograniczyłaby globalnego ocieplenia do 2 °C, lecz do 2,5 °C, ewentualnie nawet wzrosłoby ono do ponad 3 °C.

2.4.2. Po drugie, nie dostrzega się w wystarczającym stopniu znaczenia społeczeństwa obywatelskiego. Wprawdzie osiągnięto w przeszłości pewne postępy, jeśli chodzi o przejrzystość i współuczestnictwo, jednak wciąż jeszcze faktyczna rola społeczeństwa obywatelskiego w polityce przeciwdziałania zmianie klimatu nie jest należycie rozumiana. To nie negocjatorzy konferencji stron będą wcielać w życie wyniki konferencji w Paryżu – tylko właśnie społeczeństwo obywatelskie.

⁽¹⁾ Patrz debata na sesji plenarnej EKES-u dnia 20 stycznia 2016 r.

2.5. Tymczasem strategii polegającej na wykorzystaniu społeczeństwa obywatelskiego jako strategicznego partnera w realizacji decyzji COP albo nie ma, albo nie sposób jej dostrzec. Odnosi się to także do szczebla Unii Europejskiej i dlatego jej polityka przeciwdziałania zmianie klimatu musi otrzymać drugi filar, poza dyplomacją klimatyczną. Powinien się on koncentrować na zrozumieniu roli i znaczenia społeczeństwa obywatelskiego i na jego wzmocnieniu oraz na ułatwianiu bardzo licznym podmiotom społeczeństwa obywatelskiego opracowania i realizacji strategii działania na rzecz większego przeciwdziałania zmianie klimatu w ich środowisku życiowym.

Oddolne działania na rzecz skutecznego łagodzenia zmiany klimatu

2.6. Polityka przeciwdziałania zmianie klimatu nie może i nie powinna być tylko narzucana z góry. Przyniesie ona efekty tylko wtedy, gdy będzie się opierać na szerokiej akceptacji i aktywnej współpracy większości przedsiębiorstw, samorządów terytorialnych i obywateli. Musi być zatem realizowana przede wszystkim oddolnie – inaczej zakończy się fiaskiem.

2.7. Tak naprawdę w przeszłości dlatego odniesiono znaczące sukcesy w polityce zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianie klimatu, że przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego – i należy wyraźnie zaliczyć do nich również zwykłych obywateli – nie ograniczali się do samego reagowania na nakazy polityczne bądź uznania się za „instrument realizacji”. Działając aktywnie, właśnie oni byli pionierami zmiany i osiągnęli przez to znaczne sukcesy w ramach zapewnionych im możliwości oraz wywierali nacisk na polityków. Dotyczy to zarówno kwestii technologicznych, jak i ekonomicznych, a przede wszystkim jednak społecznych (społeczna akceptacja tych technologii, w szczególności jednak włączenie zmiany w główny nurt, czyli edukacja społeczna oraz wspólnota edukacyjna).

2.8. O ile np. dotychczasowa polityka i produkcja energii, współodpowiedzialna za występowanie zmiany klimatu, w znacznej mierze stawiała na wyczerpywalne źródła energii i duże scentralizowane struktury z niewielką liczbą uczestników, a społeczeństwo obywatelskie pojawiało się zazwyczaj jedynie w roli konsumenta, o tyle w przyszłości działania nastawione na łagodzenie zmiany klimatu będą w znacznie większym stopniu zdecentralizowane i będą opierać się na zaangażowaniu wszystkich podmiotów. Ta gotowość bez wątpienia już jest, trzeba ją tylko konsekwentnie wykorzystywać i wspierać.

2.9. W widocznych już dziś działaniach społeczeństwa obywatelskiego drzemie ogromny potencjał innowacyjny, który wynika z myślenia, współpracy i działania miast i gmin, samorządów terytorialnych, dużych przedsiębiorstw i związków zawodowych oraz osób prywatnych (jednostek, rolników, spółdzielni, MSP itp.).

2.10. Działanie to jest obecnie najczęściej niezwiązane z organizacjami, a bardzo konkretnie powiązane z projektami. Właśnie dzięki temu osiąga ono szczególną dynamikę społeczną. Jednak oznacza to również, że jeżeli inicjatywy takie nie powiodą się, sami zainteresowani muszą zapłacić za niepowodzenie w całości z własnej kieszeni. Pojawia się w związku z tym nie tylko kwestia ryzyka finansowego. Działanie społeczeństwa obywatelskiego wymaga oprócz pieniędzy także motywacji i zaangażowania, nie wspominając już o czasie. W związku z tym musi się ono opłacać – i to nie tylko pod względem ekonomicznym – a ryzyko niepowodzenia musi być możliwe do oszacowania. W tym kontekście pożądana jest polityka europejska i krajowa, aby stworzyć jak najszersze i najbardziej otwarte ramy działania społeczeństwa obywatelskiego.

Chęć działania podmiotów społeczeństwa obywatelskiego napotyka na przeszkody, które trzeba przewyciężyć:

2.11. W Unii Europejskiej istnieje już wprawdzie wiele przykładów sukcesów, które pokazują, jak ważne i skuteczne jest zaangażowanie się podmiotów społeczeństwa obywatelskiego na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu, jednak przykłady te nie są nigdzie systematycznie rejestrowane ani oceniane. Nie odbywa się żadna dyskusja o tym, czego z tych wielu różnych inicjatyw można się nauczyć pod względem politycznym, jakie przeszkody należy usunąć, aby inicjatywy te odniosły jeszcze większy sukces i zostały powielone, lub z jakich powodów niektóre kończą się fiaskiem.

2.12. Poza tym nie istnieją żadne stosowne systemy zachęt, które umożliwiłyby refinansowanie zainwestowanego kapitału, ani mechanizmy, z których płynąłby pożądaný przekaz dla podmiotów niepaństwowych spoza dużych przedsiębiorstw przemysłowych. W dzisiejszej Europie widać raczej odwrotny trend – realizacja odpowiednich inicjatyw jest często jeszcze utrudniana lub nawet uniemożliwana przez błędne wytyczne polityczne. W licznych przypadkach nie istnieją żadne (!) ramy działania dla opracowania ani tym bardziej dla realizacji koncepcji przeciwdziałania zmianie klimatu przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego, które nie mogą wcielić w życie swoich pomysłów. Czasami wystarczy, że ramy prawno-administracyjne nie są odpowiednie, czasem znowu brak finansowania dla przedsięwzięć, a znowu kiedy

indziej okazuje się, że zewnętrzne koszty paliw kopalnych nadal nie są w pełni internalizowane⁽²⁾ i dwutlenek węgla, mimo odmiennych deklaracji, nadal nie ma właściwej ceny, co staje się przeszkodą nie do przejścia.

2.13. Zbyt często mówi się o „porażkach” ambitnej polityki na rzecz klimatu i równie często stwarza wrażenie, że przeciwdziałanie zmianie klimatu to przede wszystkim wyrzeczenia. Oczywiście trudności, jakie wiążą się z przejściem ku gospodarce w znacznej mierze bezemisyjnej, trzeba należycie uwzględnić i się nimi zająć. Jednak przynajmniej w takim samym stopniu należy podkreślać także pozytywne aspekty, aby wzbudzić w społeczeństwie chęć przemian. Na pewno technologiczne i gospodarcze postępy ostatnich lat (np. w produkcji energii ze źródeł odnawialnych, magazynowaniu energii, przede wszystkim jednak w dziedzinie aplikacji cyfrowych, które pozwalają na znaczne postępy przy efektywnym i inteligentnym korzystaniu z zasobów) uzasadniają te nastroje.

2.14. Europa jest dzisiaj przygotowana pod względem technologicznym i gospodarczym w takim stopniu, że przeciwdziałanie zmianie klimatu i zrównoważony rozwój mogą stanowić korzyść dla wszystkich. Europejska unia energetyczna nawiązuje właśnie do tej idei. Warunkiem jest, aby polityka wspierała lub przynajmniej umożliwiała odpowiednie inicjatywy i nie próbowała stawać im na drodze, np. z obawy, że kwestionują one istniejące struktury. W zasadzie łatwy do uwolnienia potencjał zmian i postępów w przeciwdziałaniu zmianie klimatu w dużej mierze pozostaje niewykorzystany.

3. Pilna potrzeba stworzenia koalicji polityki, administracji i społeczeństwa obywatelskiego

3.1. Potrzebujemy nowego podejścia w dziedzinie wielopoziomowego sprawowania rządów. EKES proponuje stworzenie ambitnej koalicji podmiotów społeczeństwa obywatelskiego oraz samorządów lokalnych i regionalnych, a także odpowiedzialnych struktur politycznych i administracyjnych na szczeblu krajowym, tudzież europejskim.

3.2. Cele tej koalicji:

- koordynowanie podejścia na różnych szczeblach polityki Unii Europejskiej, aby uaktywnić niepaństwowe działania w związku ze zmianą klimatu,
- wyjaśnienie potencjału i efektu tych działań, oraz
- tworzenie forum zorganizowanego dialogu pomiędzy społeczeństwem obywatelskim a osobami odpowiedzialnymi za wyznaczanie kierunków polityki na poziomie unijnym i krajowym. W ramach tego dialogu podmioty społeczeństwa obywatelskiego mogłyby prezentować swoje pomysły i sygnalizować problemy z ich realizacją, formułować zalecenia dla polityków co do dalszych działań oraz otrzymywać rzetelne odpowiedzi na pytania i trudności.

3.3. W ten sposób koalicja, jako wyraz wielopoziomowego sprawowania rządów, może przyczynić się do pomyślnego podołania ogólnospołecznemu zadaniu, jakim jest przeciwdziałanie zmianie klimatu.

Zmiana klimatu oznacza zmiany w życiu codziennym obywateli

3.4. Cele konferencji COP są jasno określone, a Rada Europejska ustaliła dalekosiężne wizje niskoemisyjnej, zasobooszczędnej Europy. Według nich w 2050 r. emitowanych ma być o 80–95 % mniej gazów cieplarnianych niż dzisiaj. Będzie to miało ogromny wpływ na realia życia każdego obywatela Europy oraz każdego przedsiębiorstwa i jego pracowników.

3.5. EKES opisał już w swojej opinii rozpoznawczej w sprawie zrównoważonego rozwoju⁽³⁾, jak istotne jest bardzo poważne potraktowanie właśnie kwestii konsekwencji dla życia codziennego, wynikających z oczekiwanych zasadniczych zmian polityki.

3.6. Można zapobiec niepokojącej tendencji postrzegania zrównoważonego rozwoju jako zagrożenia, a nie jako szansy na przyszłość, przekazując proste przesłanie, a mianowicie, że przeciwdziałanie zmianie klimatu oznacza zmiany, lecz każdy członek społeczeństwa może sam lub z innymi aktywnie te zmiany kształtować, tak aby nie tylko skorzystał na tym klimat, lecz również polepszyły się lokalne warunki życia.

⁽²⁾ Zob. dokument roboczy MFW, *How Large Are Global Energy Subsidies?* [„Ile wynoszą światowe dotacje na energię?”] (WP/15/105).
⁽³⁾ Dz.U. C 128 z 18.5.2010, s. 18.

3.7. Przesłanie to musi zarówno być skierowane do tych, którzy ostatecznie bezpośrednio odczują dające się przewidzieć zmiany „na gorsze” (np. cała branża paliw kopalnych), jak i aktywować istniejący w społeczeństwie pozytywny potencjał tych, którzy są gotowi do działania i mogą służyć jako wzór dla innych.

Rozpoznanie, zaakceptowanie i wykorzystanie ogromnej różnorodności podmiotów

3.8. Nasze społeczeństwo obywatelskie jest bardzo różnorodne. Jest to widoczne przy przeciwdziałaniu zmianie klimatu – to, co dla jednego jest łatwe, innym przychodzi z trudem. To zróżnicowanie trzeba potraktować poważnie, a różnorodność uznać i wykorzystać jako szansę.

3.9. Zasadniczo chodzi o to, aby skonkretyzować przeciwdziałanie zmianie klimatu. Również w tym przypadku występuje brak wiedzy. Opracowano wprawdzie wiele studiów przypadku, brakuje jednak systematyzacji, która dokonywałaby rozróżnienia np. według kategorii podmiotów. Wydaje się to potrzebne dlatego, że poszczególne podmioty dysponują zasobami w różnym stopniu, co oznacza również zupełnie odmienne strategie działania. Na przykład:

- w dziedzinie energii odnawialnej – inicjatywy właścicieli domów, wspólnot lokatorskich lub przedsiębiorców, by na własną rękę wytwarzać energię elektryczną,
- przedsiębiorcy, przedsiębiorstwa typu *start-up* i MŚP, które mogą w znaczący sposób przyczynić się do tworzenia społeczeństwa niskoemisyjnego, rozwijając i wykorzystując nowe technologie, digitalizację itp. oraz tworząc nowe modele biznesowe (np. oparte na współkonsumpcji), wysokiej jakości produkty, usługi i miejsca pracy,
- związki zawodowe, które wraz ze swoimi członkami opracowują i wdrażają dla pracowników projekty w zakresie łagodzenia zmiany klimatu,
- inicjatywy typu *transition towns*, realizujące koncepcję pochłaniaczy dwutlenku węgla (poprzez zazielenienie) w swojej dzielnicy.

3.10. Te luźno zebrane przykłady pokazują, że podmioty społeczeństwa obywatelskiego dysponują bardzo różnymi zasobami, jednak logika stojąca za ich działaniem jest zawsze taka sama. Tylko wtedy angażują one swoje lokalne zasoby materialne i finansowe oraz nakład czasu, gdy widzą realną szansę na bezpośredni oddźwięk. Z odwrotnej perspektywy oznacza to również, że tam gdzie nie można uzyskać korzyści, grozi bezczynność, a nawet opór (np. przeciw nowym projektom inwestycyjnym).

3.11. Przykłady wyjaśniają również, że spektrum strategii działania, opracowywanych i realizowanych w całej Europie w pierwszym rządzie przez podmioty niepaństwowe, jest tak szerokie i różnorodne, jak samo społeczeństwo obywatelskie.

Nauczenie się traktowania oddolnego łagodzenia zmiany klimatu jako otwartego procesu oraz zagwarantowanie zabezpieczenia społecznego

3.12. Całkowicie błędne byłoby przypisywanie przez politykę podmiotom społeczeństwa obywatelskiego po prostu roli wykreowanej politycznie w ramach podejścia odgórnego.

3.13. W przyszłej transformacji szczególną uwagę należy zwrócić na utrzymanie zabezpieczenia społecznego. Wprawdzie oddolne łagodzenie zmiany klimatu ma oznaczać, że prywatne inicjatywy pojedynczych podmiotów zyskują na znaczeniu i w ten sposób generują istotne impulsy dla gospodarki, jednak nie może się to dokonywać kosztem zabezpieczenia społecznego.

3.14. Dlatego ważne jest, by jednostki działające u podstaw na rzecz klimatu pozostawały częścią wspólnoty opartej na solidarności. W niektórych przypadkach będzie to oznaczało konieczność zdefiniowania na nowo takiej wspólnoty i określenia, kto i jakie składki ma do niej odprowadzać. Będzie to konieczne już choćby dlatego, że dotąd spalanie i eksploatacja surowców kopalnych były głównymi filarami państwa opiekuńczego. Odejście od tego modelu i przejście na gospodarkę w znacznym stopniu bezemisyjną nie może odbywać się kosztem osiągniętych w UE standardów społecznych i dobrobytu. Na to koalicja polityki, administracji i społeczeństwa obywatelskiego musi zwrócić szczególną uwagę, co więcej – w oparciu o to należy opracować całkowicie nowe strategie.

Dla przykładu:

3.15. Energię z zasobów odnawialnych można tymczasem wytwarzać w zdecentralizowany sposób na tyle tanio, że – w powiązaniu ze środkami efektywności energetycznej – można by rozwiązać nawet problem (społecznego) ubóstwa energetycznego. Polityka musiałaby jednak zapewnić odpowiednim inicjatywom dobre ramy prawne i dostęp do kapitału inwestycyjnego.

Koalicja polityki, administracji i społeczeństwa obywatelskiego musi dać nowy impuls zasadzie „myśl globalnie, działaj lokalnie”

3.16. Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze przeciwdziałania zmianie klimatu jest na ogół ukierunkowane lokalnie lub regionalnie. Tymczasem negocjacje na konferencji COP i liczne dyskusje polityczne są osadzone w kontekście globalnym. Nigdzie jednak zasada „myśl globalnie, działaj lokalnie” nie ma zastosowania w większym stopniu niż w przypadku przeciwdziałania zmianie klimatu. Efekty działania społeczeństwa obywatelskiego nie mogą zniknąć w przestrzeni globalnej, lecz muszą być doświadczane, poznawane i dostrzegane bezpośrednio, tj. w miejscu działania.

3.17. Dla polityki europejskiej oznacza to zmianę sposobu myślenia bądź myślenie przyszłościowe, gdyż inicjatywy lokalne mogą niewiele zdziałać np. przy logice mechanizmu wspólnego wdrożenia i czystego rozwoju zawartej w protokole z Kioto. To jest problem zasadniczy, ponieważ działanie podmiotów społeczeństwa obywatelskiego ma miejsce z reguły na szczeblu lokalnym lub regionalnym, gdy tymczasem warunki ramowe dla tych działań ustalane są przede wszystkim na poziomie krajowym i europejskim. EKES z niepokojem obserwuje coraz większy rozdział między tymi poziomami.

3.18. Aktywne, praktyczne przeciwdziałanie zmianie klimatu przez społeczeństwo obywatelskie jako drugi, główny filar europejskiej polityki przeciwdziałania zmianie klimatu musi przynosić skutki i być widoczne na miejscu, w innym wypadku podmioty społeczeństwa obywatelskiego nie będą podejmować działań.

3.19. Ważną rolę odgrywają regiony, miasta i gminy. EKES obserwuje z dużym uznaniem, jakie różnorodne inicjatywy zostały już podjęte w przedmiotowym obszarze w celu koordynacji tych działań. Na myśl przychodzą m.in. „World Summit on Climate and Territories”, Porozumienie Burmistrzów, sieć ICLEI itp. Są to inicjatywy, które mogą obecnie liczyć także na różne wsparcie państwowe.

3.20. Rozwój regionalny i przyjazna dla klimatu polityka energetyczna mogłyby się dobrze uzupełniać, jeśli zdecentralizowane wytwarzanie energii odbywałoby się poprzez lokalne i regionalne struktury, dzięki czemu tworzenie wartości odbywałoby się na miejscu przez wykorzystanie wiatru, słońca i biomasy. Zwiększenie różnorodności podmiotów ma zatem sens, jednak jak dotąd w żadnym oficjalnym dokumencie UE to możliwe powiązanie strategiczne nie jest brane pod rozwagę.

3.21. To dobrze obrazuje, że UE zbyt wąsko traktuje potencjał społeczeństwa obywatelskiego. Także Porozumienie Burmistrzów jest postrzegane przede wszystkim jako wsparcie dla realizacji celów określonych przez UE. Natomiast jego rola jako inicjatora nowych inicjatyw politycznych nie jest wystarczająco zaprezentowana i wspomina się o niej sporadycznie.

4. Pięć zadań koalicji polityki, administracji i społeczeństwa obywatelskiego

4.1. Koalicja ma przed sobą pięć następujących zadań:

4.1.1. Po pierwsze, musimy lepiej zrozumieć, jakie działania w zakresie przeciwdziałania zmianie klimatu podmioty społeczeństwa obywatelskiego planują i chcą realizować w różnych rolach.

4.1.2. Po drugie, należy zidentyfikować i usunąć problemy i bariery strukturalne, które stoją na drodze skutecznej realizacji. Z tego wynika kolejne zadanie w sferze polityki, a mianowicie usunięcie przeszkód biurokratycznych i złożonych procedur, które są przyczyną bierności podmiotów społeczeństwa obywatelskiego lub które znacznie utrudniają podjęcie działań. Komunikatem „Stworzenie nowego ładu dla odbiorców energii” (COM(2015) 339) Komisja wykonała pierwszy krok w tym kierunku⁽⁴⁾. Jest on jednak zdecydowanie niewystarczający, m.in. dlatego, że pojęcie prosumenta jest rozumiane o wiele za wąsko⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ COM(2015) 339 final.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 82 z 3.3.2016, s. 22.

4.1.3. Po trzecie, trzeba jeszcze skuteczniej nagłaśniać przykłady udanych przedsięwzięć.

4.1.4. Po czwarte, należy określić warunki i czynniki, które decydują o powodzeniu.

4.1.5. Po piąte, należy opracować ramy polityczne, które stworzą niezbędne warunki działania, aby podmioty społeczeństwa obywatelskiego mogły opracować i realizować strategie przeciwdziałania zmianie klimatu. Definiowanie tych ram działania należy określić jako zadanie w ramach wielopoziomowego sprawowania rządów. Dla wdrożenia ram działania tak samo potrzebne jest jednakowe zrozumienie zagadnienia przez osoby odpowiedzialne za wyznaczanie kierunków polityki na poziomie europejskim, krajowym i lokalnym, jak i ich skoordynowane działanie.

4.2. Realizacja tych zadań będzie wymagała dodatkowego wsparcia administracyjnego. Potrzebne tu będzie wypracowanie następujących elementów jako punktu wyjścia dla dyskusji w ramach koalicji polityki, administracji i społeczeństwa obywatelskiego:

- kompleksowe wskazanie tych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, które liczą się w oddolnym przeciwdziałaniu zmianie klimatu,
- regularne poszukiwanie przykładów już wdrożonych przedsięwzięć w zakresie łagodzenia zmiany klimatu, głównie na szczeblu lokalnym lub regionalnym, na podstawie których w ramach forum dyskusyjnego możliwe będzie określenie prototypowego modelu działania dla danego rodzaju podmiotów,
- opracowanie i wdrożenie najpierw europejskiej, a następnie globalnej strategii komunikacji w odniesieniu do tych prototypowych modeli działania, z podziałem na poszczególne grupy podmiotów,
- analizowanie tych modeli działania uznanych w toku dyskusji za prototypowe pod kątem warunków i czynników, które zadecydowały o sukcesie, przy użyciu odpowiednich metod naukowych i rozpatrując wyniki analiz,
- wsparcie dla podmiotów społeczeństwa obywatelskiego o skromnych zasobach, aby mogły aktywnie uczestniczyć w działaniach koalicji.

4.3. Rola polityki i administracji będzie polegała na koordynacji prac tej koalicji – być może wspólnie z EKES-em, na konfrontowaniu się z przedstawionymi trudnościami oraz – w miarę możliwości – na ich usuwaniu albo przynajmniej na udzielaniu jasnych odpowiedzi, dlaczego ich zdaniem pewne inicjatywy właśnie nie powinny być realizowane.

Niezbędne ramy działania – wpływ na finansowanie działań w zakresie łagodzenia zmian klimatu przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego oraz rozwijanie nowych modeli biznesowych

4.4. Podmioty społeczeństwa obywatelskiego znajdą dojskie do kapitału i innych środków inwestycyjnych tylko wtedy, gdy będą istniały ramy działania uwzględniające rozmaite role tych podmiotów, różnorodność dostępnych im zasobów i czynniki powodzenia oraz tworzące warunki sprzyjające ich działaniu. Jest to po dziś dzień istotny problem praktyczny, który jest niedostatecznie uwzględniany przez politykę. A to ze względu na to, że porozumienie paryskie ma ogromne skutki finansowe, które wykraczają daleko poza ekofundusz klimatyczny w wysokości 100 mld USD rocznie.

4.5. Zwłaszcza małe, lokalne banki i inni dostawcy finansowania dłużnego udzielają kredytów inicjatywom społeczeństwa obywatelskiego na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu tylko wtedy, gdy refinansowanie jest stosunkowo bezpieczne. Również ten warunek – mało ryzykowne refinansowanie inwestycji w przeciwdziałanie zmianie klimatu przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego – musi być spełniany przez ramy polityczne.

4.6. Ramy działania muszą zagwarantować długoterminową pewność planowania i bezpieczeństwo inwestycji. Nic nie jest bardziej szkodliwe dla niezbędnego zaangażowania niż niepewność spowodowana ciągłymi zmianami orientacji politycznej.

4.7. Potrzebne są alternatywne możliwości inwestowania w projekty o znaczeniu lokalnym, których szanse i ryzyko podmioty społeczeństwa obywatelskiego są w stanie ocenić same na podstawie własnego doświadczenia i którymi mogą kierować – np. jako członkowie spółdzielni. Kiedy obywatele dostrzegą, że takie inwestycje docierają w ich pobliże i w gąszczu instytucji finansowych i wielkich inwestorów nie tracą na autentyczności, może to także pomóc odbudować nadszarpnięte zaufanie społeczne do instytucji finansowych.

4.8. Ze stabilnymi i solidnymi ramami działania możliwy będzie inny wzrost w zmienionych strukturach gospodarczych. Dla tego nowego wzrostu gospodarczego kapitał społeczny będzie zapewne równie ważny jak kapitał finansowy. Alienacja pracy częściowo zniknie wraz z rozwojem koncepcji prosumpcji, zaś podział pracy będzie w większym stopniu organizowany w ramach struktur określonej wspólnoty. Wynika z tego ogromny potencjał innowacji społecznych, które są niezbędne dla ambitnej polityki przeciwdziałania zmianie klimatu. Powstaną nowe role, które są jeszcze niedokładnie opisane takimi pojęciami, jak prosument, platformy i koncentratorzy. Właśnie w prosumpcji można widzieć istotny czynnik sukcesu w osiągnięciu zrównoważonego trybu życia i zrównoważonych gospodarek.

4.9. Ta nowa forma gospodarki nie jest utopią, lecz jest widoczna już dzisiaj w wielu inicjatywach przeciwdziałania zmianie klimatu, przede wszystkim zorganizowanych lokalnie, i pod tym względem jest również skalowalna. Skalowanie, naśladowanie i rozpowszechnianie są pilnie potrzebne nie tylko ze względu na ambitne cele przeciwdziałania zmianie klimatu. Są one również warunkiem zmniejszenia kosztów zmiany i uniknięcia rozbieżności między celami polityki klimatycznej i społecznej.

4.10. EKES podkreśla, że w porozumieniu paryskim wyraźnie umocowana jest konieczność sprawiedliwego przekształcenia środowiska pracy, jak stwierdzono już na konferencji klimatycznej w Limie. W ramach nowego modelu gospodarki muszą zostać stworzone miejsca pracy wysokiej jakości. Jest to możliwe w drodze intensywnego dialogu społecznego i poprzez negocjacje zbiorowe, do których włączają się przedsiębiorcy i którym będą towarzyszyć odpowiednie treści bądź działania, np. działania w zakresie dokształcania pracowników w celu przekazania nowych kwalifikacji potrzebnych w procesie transformacji energetycznej i ekologicznej oraz działania służące wzmocnieniu systemów ubezpieczeń społecznych. Również tu niezbędne są pozytywne ramy działania. Tylko wtedy podmiotom społeczeństwa obywatelskiego uda się zrekompensować powstałe w niektórych sektorach straty w zatrudnieniu i konkurencyjności, które są nieuniknione w procesie transformacji, oraz umożliwić społeczny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu wzrost gospodarczy.

Bruksela, dnia 14 lipca 2016 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Georges DASSIS
